

ПЕРИПАТЕТИЧКА МОРА ХАРА СОЦИОЛОГИЈОМ

Немања Ђукић, Феноменологија брисаног простора. Шест поглавља о идентитету, Бања Лука: Факултет политичких наука, 2020.

Рукопис проф. др Немање Ђукића *Феноменологија брисаног простора (шест поглавља о идентитету)*, чије „научне и естетске зидине“ нису затворене и аутистичне за потребе научне јавности, представља једну, ако је исправно и рећи, дијалогску форму разговора о генеалогiji и конституцији идентитета постмодерне. Наизглед, наивна и постмодерно опијена јавност казала би да је то још један свежањ познатих идеја које датирају од француских мислилаца, или перипатетичка мора која није вриједна излета из лигештула интелектуалног беспосличарења (Јовановић). Напротив, ријеч је о посве незаобилазном ауторском свједочанству српске (а и шире) филозофско-социолошке школе, чиме иста полаже право на истрајност свог доприноса у баштини оплемењивања људског рода, али и о резервисаној историјској рубрици посматрања „филозофског торза“ како у нас, тако и у широј академској баштини. Да бисмо избјегли сваки сусрет са потенцијалном присношћу слијепог теоријског сагласја и критичког детанта са ауторовим ставовима, рећи ћемо да је ова студија отворена за сваки брижни глас који опомиње и пита за будућност савременог човјека. Наизглед, пређашња констатација не улива повјерење ревносном читаоцу јер је иста данас постала кетманска љуштура одвојена од смисла филозофског егзистирања

и мислене чистоће. Ипак, неопходно је због цјелокупног подухвата, теоријске утемељености и храбрости аутора, искорачити и увјерити свако естетско чуло да је ријеч о форми која по свим научним параметрима заслужује да јој се вјерује на искрености, уложеном напору и духовној суверености, а која и одликује „мислене горостасе старог кова“ који избјегавају и грозе се јавног кинђурења и чије ријечи олако не абдицирају пред сјенком духова постмодернизма. Др Немања Ђукић прожет је оним исконским даром *кеносиса* (Дугин, 2011) јер његово биће „иште“ дијаконијски сусрет са Другим. У времену „одузете невиности“ повјерења у себе па и у могућност сабрања, овај почетни оглед аутора о „есхатолошкој реконструкцији присуства“ бива више него пожељан плусак након дуге суше самољубља и пропедевтика за нову спознају навикавања на Другост, јер „бејасмо дуго заточени и вођени Нарцисовим уде-сом“. „Отуда дијалог (за-једништво), како и приповиједа аутор попут светогорског еремита, колико отуђен од „муцања светине“, толико и посвећен вриједносном превазилажењу историјског аутизма, јесте простор умне пунољетности који конституише биће мога ја. Биће мога ја стога је условљено претхођењем. Њему претходи властито одсуство – тј. претходећа присутност других која му се стога појављује

као обавезујућа саборност“ (Ђукић, 2019: 3). Стога, аутор и настоји да укаже на оно надобудно сопство које изгубивши своје дијалогско напајање у Другом, постаје растројено у савременом свијету, надарено, не више да буде светковина сусрета и спознаје себе кроз Другост и Другости кроз себе, већ тополошко обзањење и потврда одомаћеног поретка симулакрума.

Бивају много јасније ауторове најмере ако се узму у обзир *политичко-теолошке расправе о идентитету* којима се започиње бревијар о култури сјећања на руниране остатке који су представљали горду тврђаву опирања свему што је нарушавало акт онтолошке легитимизације идентитета насупрот социјално-дискурзивној емпирији. Први је своју повијесну слојевитост црпио из свијета традиције, док је други своју властитост потврђивао у механизмима заборављања. На шта? На који пут, на који догађај? У томе је и снага овог рукописа јер не припада оним интернати-ма и академијама које јемче након кратког похађања курса самозаборава, спремност на рушење онога што је до сада одржало најмонументалнију архитектуру људског рода - архитектуру мита. Почевши од Томаса Хобса, на кога, уситину, либерални теоретичари и не гледају благонакло-но, те Џона Лока, па завршио са Џоном Ролсом, политичка филозофија западне хемисфере добила је духовно девастираног грађанина, кроз заборав отуђеног од своје онтолошке природе, окованог језичком и политичком немуштошћу, појмљивом само у чину дневног преживљавања у анемичној збиљи и тежњи да овлада хрематистиком (Над, 2018). Аутор упућује на једно реторско питање, зашто Запад не хаје за сопствену смрт. Да ли га је самољубље које је вјешто и протејски одржавало и заговарало хоризонт свијета

који треба да дође и еманира и ослободи древне цивилизације њихове „оловне традиције“ (које се ипак не могу представити на холивудској траци), коштало његове данашње „цивилизацијске хромости“. Ипак, нешто му се мора признати. То је свакако сазнање да су витална чула обитавајући у ароми „заводљивог америчког естетског дремежа“ и европске апостазije која је изневјерила аристократски дух своје прошлости, одавно већ отупљела и постала немоћна да избјегну „Дишанов писоар савремене филозофије и умјетности“ (Брдар, 2002). Ове нити је и слиједио аутор те су га исте нагнале да искорачи са промишљањем које као да доказује и потврђује сумњу Достојевског о „задаху“ Запада када искорачи ван својих граница. Зар искуствено опонирање *Монроовој доктрини*, не представља једну од варијација тог нежељеног присуства? „А Запад је“, вели аутор, „заборавио властиту границу па му ни властита смрт није јасна. Не бива се мртвим онда када умреш већ онда када не можеш одговорити властитој смртности“ (Ђукић, 2019: 7). Ова сен-тенца чини можда и Архимедову подлогу овог вриједног рукописа. Колико завређује пажњу савремене социолошке и филозофске мисли, толико опомиње да је неопходно да се склонимо из салона западне воштане културе која нема ништа ново понудити сем „зидина закупљеног простора“ у коме је насилно извршена „деонтологизација идентитета [...] Зато је грађанин отпадник од месијанског логоса свијета – он је непријатељ кога његов властити начин слободе онемогућава да учествује у есхатолошком сабирању свијета у жртви. Идентитет грађанина је стога нихилистички...“ (Ђукић, 2019: 9).

Аутор не пристаје и пркосно одбија сваки сусрет са поткупљивим наративи-

ма који увјеравају неухрањени идентитет постмодерне, а посебно оне мамурне и изморене, настале након дугог историјског заточеништва у која их је бацила идеологија која је покушала да словенској братији одузме ослонац и право на вјечност, приморавајући их на покорвање матрици „братства и јединства“, а иста је поносно истицала своје богоотпадништво као вриједан остракизам. Након болног расанка са аветима комунизма, у загрљај нам је пристигла авет либералног месијанства и постмодернизма (Симић, 2012), а са њим и „егоцентрични циркусант“ коме је свака помисао на Другог бивала тијесна, а самим тим, и осјећај сопствене присутности у секуларизованом времену (Ђукић, 2019). Либерално-демократска концепција интендира ставу и увјерењу, што ће аутор категорично и потврдити, дислокацији одговорности која је домицилно припадала категорији заједнице, а сада „стакленику навикавања“ на одговорност отвореног друштва. „Отуда демократска инверзија одговорности нужно мора бити неуспјешна – грађанин као политичка форма модерног човјештва не претходи него радикално укида личност као етичку форму другости. Отворено друштво стога, као затворен пројекат универзализације либералне демократије, није ништа више него једна конструкција моћи која тежи да постане стварност – идеолошка кондиционираност привида да концепт колонизације, обавезујући у свом тоталитаризму, може да представља универзално јединство човјечанства које посједује саморазумљиву легитимацију [...] Стога, ако хоћемо да останемо људска бића, онда постоји само један пут – не пут у отворено друштво, како то погрешно мисли Попер, него саборни (καθολική) пут у заједницу без услова“ (Ђукић, 2019: 20-21).

Свако поглавље ауторовог рукописног завјета открива алинеју угрожености идентитета. То и доводи аутора до анализе теоријских домета симболичког интеракционизма и постструктурализма у којима се не може пронаћи равнотежа и сигурно уточиште за помирење идентитета и сопства на теоријском „Сплаву Медуза“ (Пророковић, 2018), јер сопство канибалистички своју властитост потврђује одстрањивањем Другог, те је неопходно етичко посредовање идентитета као упоришта повјерења за „депоненте ходочашћа“, „своје властитости и искуства другог и страног“ (Ђукић, 2019: 23). Јер у противном нећемо уочити хоризонт и капитал повјерења и потребу одсуства сваког облика заборава на присуство Другог, кога су и модерна и постмодерна детронизовале инаугурацијом технике аутоцентризма, а тај чин аутор препознаје у агрегацији моћи, односно у овладавању „простора и егзистенције“, што ће га усмјерити и на другу обалу уочавања предметног хода и саме социологије, која самим рођењем у епоси модерне није могла другачије ни појмити нити установити дијапазон своје упослености, сем „редуковањем друштвености на ниво друштва [...]“. Ако социологија преко појма друштва подједнако као и филозофска онтологија преко појма битка врши метафизичко насиље редукцијом Друштвености на Друштво, односно Другог (Autre) на истог (Même), онда Заједница (искуство лица) као литургијски сусрет са другим (Levinas) постаје извесно мјесто њене деконструкције. Литургијско искуство заједнице (евхаристије) показује да има друштвености која никада није била заражена битком метафизике – друштвености у којој Другог има ван начела друштва као социјалне метафизике истог. Само есхатолошка

(ванповијесна те отуда и метадискурзивна) саборност одузима тоталитаризму моћ његовог отпора јер његови извори пребивају у епохалној антрополошкој дискурзивизацији Модерног сопства као онтологије ничега“ (Ђукић, 2019: 27). Устрдивши, најприје, начин конституисања етоса неке епохе, проф. Ђукић открива постулате моћи и обиљежја на којима су исте и изграђене, творећи на тај начин не само структуралну, већ и телеолошку разлику која их раздаваја. Оно што је карактеристично за премодерну структуру моћи јесте интровертност и митолошка посредованост свијета са препознатљивом хероиком, као и геополитичко зачеће које бива конституисано везаношћу за категорију копна, док, насупрот њој, модерна моћ открива свијет морске и трговачке цивилизације са константним биополитичким нагоном, док се тополошка одговорност за постмодерну моћ везује за дискурс (Ђукић, 2019: 28–29). Овај ракурс анализе доводи нас у теоријски крај геополитике у којој др Ђукић показује удес и страдање српског народа који захваљујући својим елитама распопућено лута с једног краја на други, тражећи и од цивилизације Копна и цивилизације Мора одговор на природу свог фатума, односно на своју хетерономију и хетерокефалност (Ђукић, 2019). Потврђујући себе као изузетног познаваоца одраза историјски признатих геополитичких школа и као ревносног преводиоца неоевроазијске школе мишљења, аутор преноси дозу неопходне идиосинкразије на читаоца са тежњом да у њему групише побуну против сваког вида индиферентности према сопственој историји, али и заборављеној будућности. Немања Ђукић не насједа на површни изглед међународне политике, односно одбија да се препусти заборава оних аспе-

ката који и обликују карактер међународних актера, чинећи тако и особеним декор геополитичке интарзије. Његов наратив као да доводи до равни стохазма, односно до једне синестезије која омогућује јаснију панораму међународног поретка. Вјерно предочивши „историјску читанку“ (Petrović, 2014) цивилизација Копна и Мора, као и њихову вишевијековну борбу у циљу задржавања и остваривања права на проглашење важећег хегемона (Пророковић, 2018), др Немања Ђукић као нужан оквир анализе и одговор на компримована појашњења великих сила римикатоличке и протестантске провенијенције уводи поглавље које се односи на неоевроазијство као опште мјесто сабрања усмјереног против униполарног свијета и западњачке глобализације. Тај простор заузимају силе које су скинуле плашт „давно уснулих цивилизација“, чекајући тренутак свог поновног ангажмана. Истина је, да и међу њима не влада сагласје јер су „мучене“ како ендогеним тако и егзогеним факторима дестабилизације. Међутим, тај простор управо због своје различитости представља потенцијалну раван за будућу сарадњу и одбијање капитулације пред униполарним свјетским поретком. То подразумијева хоризонте „великих простора“ и њихове геополитичке ћелије али и познате кондоминијуме (Дугин, 2009), што аутор таксативно и образлаже. А српска елита, заточена у међупростору између полиархије (Robinson, 2012) и у епигонству достизања монденског свијета, лако је христоцентрични модел народног устројства замијенила секуларизованим, чиме аутор и указује на уталитаристичке декоре наше елите. Од госпде постадосмо другови (Воžović, 2010: 46). Бога и Немањиће замијенисмо духовним и физичким узрасом послератних другова и данашњим

лукративним лидерима који нас ужурбано воде у свијет протестантске цивилизације. „Због тога нам се“, зрело ће закључити аутор, „захваљујући комунизму, као доминантан принцип идентификације још увијек намеће принцип етничке (етнос) идентификације – сабирање у фолклорним аспектима властитог идентитета тј. у заједничком поријеклу, језику, обичајима и традицији (дакле сабирање у оном што су стари Грци називали архе), при чему нам сама есхатолошка сврха овог сабирања и даље остаје непозната (Христ као есхатон)“ (Ђукић, 2019: 41).

Како смо и нагласили у уводном осврту на овај рукопис, књига проф. Немање Ђукића представља социолошко-филозофску перикопу која опомиње на изазове идентитетског ходочашћа. Иако многе студије своју ангажованост правдају нужношћу бављења идентитетом, ова студија иде корак даље од теоријске панораме јер се хвата у коштац са свједочанствима *феноменологије брисаног простора*, која пријети да у потпуности анестетизује сентименте и исконску потребу за Другим. Аутора ће, можда, попут ријетких и у једном народу раритетних мислилаца, као што је и записано у дневницима њихове судбине, пратити оскудност повјерења заједнице у оштрину његових ријечи,

да би тек након духовног пада те ријечи биле проглашене за изгубљене оријентире у метежу националног самољубља. Стога, ријечи Немање Ђукића, слично Уелбековом „историјском сну“ и ноћној мори која се надвила над француским друштвом које пркоси сваком помену на нужну рестаурацију њихове идеолошке сардоничности, указују на потребу онтолошке легитимизације идентитета. Овај рукопис и препоручује да се и у нашем филозофско-социолошком роду могу, а и морају, отворити врата за један нови „детант науке и религије (хришћанства)“, са продубљеним увидима у геополитику и међународни поредак, којим би се успоставила мјера за темељнију спознају нашег идентитета, аутора обавезује да константно надзире над *деонтологизацијом идентитета*, а нас, који се кроз страдање поново рађајмо читајући ову књигу, обавезује да чувамо и уважавамо аутономију и духовно богатство оних ријетких, искрених и храбрих мислилаца, којима, несумњиво, припада и Немања Ђукић.

Др Предраг Живковић
Филозофски факултет Никшић
Универзитет Црне Горе
sociollog@gmail.com

